

УДК 004:37

ОБҐРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ В КВАЗІПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Шовкун В.В., викладач інформатики
Херсонський фізико-технічний ліцей
при Херсонському національному технічному університеті
й Дніпропетровському національному університеті

Актуальність матеріалу, викладеного в статті, зумовлена потребою суспільства в учителях, здатних підготувати дитину до життя в інформаційному суспільстві. У цьому контексті особливого значення набуває підготовка вчителів інформатики, які стають флагманами у сфері опанування й упровадження нових технологій. Забезпечити підготовку вчителів інформатики на високому рівні можливо лише за умови компетентнісного підходу, оновлення змісту та методів підготовки й підходів до організації практики. Запропонована в статті модель дає змогу подати процес формування професійної компетентності вчителя інформатики в квазіпрофесійній діяльності, визначити структуру професійної компетентності майбутніх учителів інформатики, описати необхідні явища, процеси і спрогнозувати результати формування професійної компетентності.

Ключові слова: модель, професійна компетентність, підготовка майбутнього вчителя інформатики.

Актуальность материала, изложенного в статье, обусловлена потребностью общества в учителях, способных подготовить ребенка к жизни в информационном обществе. В данном контексте особое значение приобретает подготовка учителей информатики, которые становятся флагманами в сфере освоения и внедрения новых технологий. Обеспечить подготовку учителей информатики на высоком уровне возможно лишь при условии компетентностного подхода, обновления содержания и методов подготовки и подходов к организации практики. Предложенная в статье модель позволяет представить процесс формирования профессиональной компетентности учителя информатики в квазипрофессиональной деятельности, определить структуру профессиональной компетентности будущих учителей информатики, описать необходимые явления, процессы и спрогнозировать результаты формирования профессиональной компетентности.

Ключевые слова: модель, профессиональная компетентность, подготовка будущего учителя информатики.

Shovkun V.V. JUSTIFICATION OF FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS INFORMATICS IN QUASIPROFESSIONAL ACTIVITIES

Relevance of the material presented in the article, due to the need of society as teachers, can prepare the child for life in the information society. In this context, special importance is the training of science teachers who are flagships in mastering and introduction of new technologies. Ensure training of science teachers at a high level is only possible if the competence approach, updating content and tools and approaches to practice. The proposed model allows the article to introduce the formation of professional competence of teachers in science kvaziprofesiyniy activities. The model allows to determine the structure of professional competence of future teachers of science, necessary to describe the phenomena, processes and predict the results of formation of professional competence.

Key words: model, professional competence, training of teachers of informatics.

Постановка проблеми. Освіта є однією з перших галузей інформатизації суспільства, що формує інформаційну культуру особистості, яка працює в умовах інформатизації всіх сфер діяльності людини. В умовах швидкої зміни технологій завдання підготовки майбутнього вчителя інформатики, який повинен володіти необхідними для життя в інформаційному світі компетентностями, набуває особливого значення.

Ступінь розробленості проблеми. Учитель інформатики має стати лідером і експертом у впровадженні нових технологій в умовах школи.

Вітчизняні науковці розробляють питання підготовки вчителів інформатики (А.П. Ершова, В.М. Монахова, А.О. Кузнецова, Н.В. Морзе, Ю.С. Рамський, Т.В. Тихонова, В.В. Осадчий, Л.А. Чернікова), конкретизації змісту їхніх професійних компетентностей (О.М. Спирін, Т.В. Тихонова), професійного розвитку вчителів інформатики засобами технологій дистанційного навчання (К.Р. Колос, Є.М. Смирнова-Трибульська), проблеми професійно-педагогічної підготовки учителя (І.А. Зязюн, Н.В. Кузьміна, В.О. Слатьонін, О.М. Пехота та ін.).

Підвищення вимог до підготовки вчителів інформатики потребує сьогодні прийняття нових рішень щодо створення цілісної системи педагогічної практики, яка передбачає єдність окремих етапів, послідовність ідей, змісту, взаємозв'язок із психолого-педагогічними дисциплінами. Виникає необхідність створення моделі формування компетентності майбутніх учителів інформатики, що передбачають взаємозв'язок між знаннями, якими повинен володіти студент, і цілями й завданнями практики.

В основі методу моделювання, який широко застосовується в педагогіці, лежить використання моделей дослідження об'єктів пізнання. Такі дослідники, як О.М. Дахнін, С.І. Архангельський, С.В. Дмитрієв, І.В. Блауберг, М.О. Люшин, Ю.А. Гастев, В.М. Глушков, А.Н. Дахін, М.В. Кларін, Г.В. Суходольський та ін., присвятили свої праці проблемі педагогічного моделювання.

Аналіз праць із проблем моделювання освітніх систем показав, що для того, щоб деяка дія вважалася моделюванням, необхідна наявність низки компонентів: мети моделювання; об'єкта моделювання; самої моделі; ознак, якими повинна володіти модель залежно від природи об'єкта моделювання. Метою моделювання процесу формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики є розробка такої моделі, яка давала б змогу підвищити ефективність цього процесу, співвіднести його з вимогами суспільства. Як об'єкт моделювання виступає процес формування професійної компетентності майбутнього учителя інформатики [1, с. 51].

Постановка завдання. Мета статті полягає в розробці та обґрунтуванні моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів інформатики в квазіпрофесійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Існують різні підходи до визначення поняття «модель». Так, Словник-довідник із педагогіки визначає модель так: «Модель – це схема, зображення або опис будь-якого явища чи процесу в природі, суспільстві; аналог певного фрагмента природної або соціальної реальності» [2, с. 198].

Модель (від *modulus* – мірило, зразок) – матеріальне або формальне зображення, об'єкт або система об'єктів, що імітують суттєві якості оригіналу і стають джерелами інформації про нього. Згідно з тлумачним словником, «модель» включає такі аспекти, які характеризуються так: 1) зразок, що відтворює, імітує будову й дію будь-якого об'єкта, використовується для одержання нових знань про об'єкт; 2) уявний чи умовний (зображення, опис, схема тощо) образ якого-небудь

об'єкта, процесу або явища, що використовується як його «представник». Система матеріальних залежностей або програма, що відображає суттєві властивості об'єкта, процесу чи явища, які вивчаються [3, с. 683].

І.П. Підласий поняття «модель» розуміє як уявлену в думках або матеріально реалізовану систему, що адекватно відображає предмет дослідження і здатна заміщати його так, що вивчення моделі дає змогу отримати нову інформацію про цей об'єкт [4, с. 66].

Я.Б. Сікора під моделлю формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики розуміє опис і теоретичне обґрунтування структурних компонентів цього процесу [1, с. 50]. Ми ж погоджуємося з думкою науковця щодо визначення моделі формування професійної компетентності й розуміємо моделювання як процес створення моделі явища, структури чи видів діяльності.

Інтерес у студентів до педагогічної діяльності формують шляхом квазіпрофесійної діяльності, найдієвішою формою якої є проходження виробничої (педагогічної) практики в загальноосвітньому навчальному закладі. У педагогічній діяльності застосовують теоретичні та психолого-педагогічні знання, здобуті під час аудиторних занять у вищому навчальному закладі.

Цільовий компонент освітнього процесу відображає усвідомлення педагогом і прийняття учнями мети й завдань навчання. Мета ж навчання соціально детермінована. Вона визначається завданнями, висунутими суспільством перед школою та відображеними в державних документах про освіту.

Розглядаючи освіту як цілісний цілеспрямований процес, можна виділити чотири етапи формування й реалізації в ньому завдань навчання:

а) вивчення об'єктивних факторів і визначення загальної мети освіти (вимоги суспільства до освіти, рівень розвитку фундаментальних наук тощо);

б) утілення загальної мети освіти в навчальних програмах, підручниках, технічних засобах навчання, методичних посібниках;

в) реалізація мети й завдань навчання в діях педагогів, котрі безпосередньо мають справу з навчанням учнів;

г) усвідомлення мети й завдань освіти, навчання самими учнями та їх свідоме прагнення налагодити відповідним чином своє навчання [5, с. 100].

Із погляду вищої професійної освіти зміна готовності вчителя до професійної діяльності – це передусім таке:

1. Здатність до оволодіння новими технологіями діяльності у своїй професійній сфе-

рі, значне збільшення рівня самостійної діяльності й готовності до прийняття рішень.

2. «Конвертованість» отриманої освіти, тобто її мобільність і адаптивність до нових вимог (ринок праці потребує фахівців, котрі володіють міждисциплінарними знаннями, вміють швидко перепрофільовуватися, приймати ефективні й виправдані рішення в динамічно мінливих умовах, працювати в полікультурних середовищах тощо).

3. Підвищення фундаментальності освіти в умовах постійного зростання рівня наукоємності технологій сучасного виробництва, його автоматизації тощо.

4. Оволодіння інформаційними й комунікаційними технологіями загалом і у своїй професійній сфері зокрема [6].

Усі вищезазначені якості майбутнім учителям інформатики можна використовувати під час проходження виробничої практики в загальноосвітньому навчальному закладі, постійно вдосконалюючи свої навички роботи зі знаннями та інформацією.

Основою організації педагогічної практики є особистісно-діяльнісний підхід до процесу професійного становлення педагога. Саме включення студента в різні види діяльності повинно мати чітко сформульовані завдання, тоді активна позиція практиканта сприятиме успішному формуванню його як фахівця. Педагогічна практика є формою професійного навчання у виші, що базується на фахових знаннях, орієнтується на певний теоретичний фундамент, забезпечуючи практичне пізнання закономірностей і принципів педагогічної діяльності, засвоєння засобів її організації. Її результатом є не лише отримання та поглиблення знань, засвоєння окремих професійних умінь, а й формування особистості майбутніх педагогів, зміна їхнього внутрішнього світу, психології поведінки, розроблення основ індивідуального стилю діяльності з яскраво вираженою рефлексією [7, с. 80].

Проведене нами дослідження ефективності організації практики майбутніх учителів інформатики, зокрема опитування студентів і вчителів, дало змогу встановити, що студенти під час навчання мають лише поверхові знання про діяльність учителя інформатики, що ґрунтуються переважно на власному досвіді навчання в школі, і виділити низку проблем: вибір загальноосвітнього навчального закладу для проходження практики за спеціальністю студента не завжди гарантує наявність сильної бази для проходження практики за спеціалізацією «Інформатика»; невисока мотивованість учителів – керівників практики; недостатній обсяг завдань практики з інформатики (наприклад, студент 4-го року навчання має

провести 3 уроки з основної спеціальності й 1 урок зі спеціалізації) тощо. Також для успішного проходження практики студентами, на нашу думку, доцільно збільшити практичну складову з інформатики (кількість уроків, яку проводять студенти, урізноманітнення форм взаємодії з учнями, наприклад, проведення майстер-класів на уроках інформатики або в позаурочний час). Ураховуючи зростаючу роль інформаційно-освітнього середовища потрібно знайомити студентів із його складовими та функціональними можливостями в загальноосвітньому навчальному закладі, залучати їх до розробки, створення навчального контенту, модернізації середовища. Корисним для майбутніх учителів інформатики стане досвід участі в педагогічних нарадах і спілкування з батьками учнів.

Розроблена нами модель формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики в квазіпрофесійній діяльності, яку зображено на рисунку 1, містить цільову, змістову та результуючу складові.

Цільову складову моделі формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики реалізовано в цільовому блоці, який містить соціальне замовлення, мету й завдання процесу формування професійної компетентності. Соціальним замовленням є професіонал високого рівня, тобто майбутній учитель інформатики зі сформованою професійною компетентністю.

Метою є формування професійної компетентності майбутніх учителів інформатики в квазіпрофесійній діяльності. Виходячи з мети, ми поставили перед собою завдання безпосереднього формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики в квазіпрофесійній діяльності.

Наступною складовою моделі є змістова, до якої входять компоненти, принципи, на які спирається процес формування професійної компетентності, і педагогічні умови.

До компонентів навчання ми зарахували мотиваційний (подолання перешкод, надання переваги нестандартним рішенням, потреба в ефективності своїх дій), когнітивний (усвідомлення студента вимог, які висуває діяльність учителя, і відповідність власних особливостей цим вимогам), інформаційний (уміння опрацьовувати різні джерела інформації, використовувати інформаційні технології), комунікативний (допомагає знайти спільну мову з учнями, батьками та колегами) й особисті якості учителя (доброзичливість, чуйність, урівноваженість, витонченість, толерантність, рефлексія).

Нами виділено такі принципи формування професійної компетентності майбутніх

учителів інформатики: відповідність цілям і завданням навчання, дидактичні принципи (науковості, систематичності й послідовності навчання, доступності, зв'язку навчання з життям, свідомості й активності учнів у навчанні, наочності в навчанні, міцності засвоєння знань, умінь і навичок, індивідуального підходу до учнів, емоційності навчання), принципи професійно-педагогічної спрямованості (інтерес до діяльності учителя, емоційне ставлення до неї), принцип індивідуалізації й колективності (під час організації колективної роботи можна знайти час для занять із сильнішими та слабшими учнями).

До педагогічних умов ми зараховуємо творчий характер квазіпрофесійної діяльності, створення позитивної мотивації, оцінювання ефективності педагогічної діяльності й посилення професійної спрямованості.

Реалізацію процесу формування професійної компетентності в процесі квазіпрофесійної діяльності доцільно здійснювати використовуючи ігрові форми навчання у вищому навчальному закладі (імітація професійної діяльності) й безпосереднє проходження виробничої (педагогічної) практики.

У свою чергу, набуття досвіду навчання інформатики в загальноосвітньому закладі, у якому створено інформаційно-освітнє середовище, позитивно вплине на формування ключових компетентностей учителя інформатики. Адже це слугуватиме яскравим прикладом для наслідування та формування власного бачення системи організації ІОС у подальшій професійній діяльності.

Окрім загальнопедагогічних компетентностей, сучасний учитель інформатики має володіти такими компетентностями:

1. Здатність добирати й запускати в експлуатацію комп'ютерну техніку, мультимедійне обладнання (проектори, мультимедійні дошки тощо).

2. Здатність до обґрунтованого педагогічно до-

цільного відбору та впровадження в навчальний процес сучасного програмного забезпечення й середовищ навчання (офісних пакетів, середовищ розробки програмного забезпечення).

3. Розуміння та розробка елементів інформаційно-освітнього середовища загальноосвітнього навчального закладу, зокрема інформаційних систем, для забезпечення більш ефективного навчального процесу.

Висновки. З огляду на викладене вище можна підсумувати, що проходження педагогічної практики в загальноосвітньому навчальному закладі є дуже важливим етапом набуття необхідних компетентностей для успішної кар'єри вчителя інформатики

Рис. 1. Модель формування професійної компетентності майбутніх учителів інформатики в квазіпрофесійній діяльності

та формування професійної компетентності. Поринаючи ж безпосередньо в процес роботи в школі, вони починають розуміти багатшаровий педагогічний процес, внутрішні механізми вирішення реальних навчально-виховних ситуацій. Саме під час квазіпрофесійної діяльності студент набуває організаторських якостей, навичок вихователя, він зростає як особистість і водночас як майбутній спеціаліст. Розроблену модель формування професійної компетентності майбутнього учителя інформатики в квазіпрофесійній діяльності доцільно розглядати як ефективний інструментарій організації системи підготовки компетентного вчителя інформатики. Модель є відкритою, постійно розвивається та за необхідності може бути доповнена новими компонентами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сікора Я.Б. Модель формування професійної компетентності майбутнього вчителя інформатики /

Я.Б. Сікора // Міжнародна науково-практична конференція «Наука в інформаційному просторі»: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2008. – Т. 3. – 2008. – С. 50–53.

2. Словарь-справочник по педагогике / авт.-сост. В.А. Мижериков; под общ. ред. П.И. Пидкасистого. – М.: ТЦ «Сфера», 2004. – 448 с.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1727 с.

4. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс: [учеб. для студ. пед. вузов] / И.П. Подласый. – М.: ВЛАДОС, 1999. – 576 с.

5. Зайченко І.В. Педагогіка: [навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів] / І.В. Зайченко. – К.: Освіта України, 2006. – 528 с.

6. Кравцова А.Ю. Современные тенденции в подготовке будущих учителей информатики / А.Ю. Кравцова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ito.edu.ru/sp/SP/SP-0-2007_12_11.html.

7. Кравець Л. Педагогічна практика як чинник професійного становлення майбутнього вчителя / Л. Кравець // Педагогічні науки. – 2012. – Вип. 55. – С. 80–86. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pena_2012_55_16.

УДК 378

ІСТОРИОГЕНЕЗ РОЗВИТКУ АКсіОЛОГіЧНОГО ПІДХОДУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ У ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННІ

Шукатка О.В., к. пед. н.,
доцент кафедри фізичного виховання та спорту
Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті порушено проблему пошуку нових методологічних підходів до формування ціннісних орієнтацій студентів у здоров'язбереженні. Здійснено спробу довести, що важливу роль у становленні ціннісного світогляду майбутнього фахівця в контексті збереження здоров'я відіграє аксіологічний підхід. Відображено результати аналізу наукових розвідок стосовно історіогенезу аксіологічного підходу та його використання у формуванні ціннісних орієнтацій студентів вищої школи.

Ключові слова: аксіологічний підхід, аксіологія, формування ціннісних орієнтацій, студенти, вища школа, історіогенез.

В статье затронута проблема поиска новых методологических подходов к формированию ценностных ориентаций в здоровьесбережении. Предпринята попытка доказать, что важную роль в становлении ценностного мировоззрения будущего специалиста в контексте сохранения здоровья играет аксиологический подход. Отражены результаты анализа научных исследований по историогенезу аксиологического подхода и его использования в формировании ценностных ориентаций студентов высшей школы.

Ключевые слова: аксиологический подход, аксиология, формирование ценностных ориентаций, студенты, высшая школа, историогенез.

Shukatka O.V. HISTORIOGENESIS OF DEVELOPMENT OF AXIOLOGICAL APPROACH FOR FORMATION OF VALUE ORIENTATIONS OF STUDENTS WITHIN HEALTH SAVING

The article raised the challenge of finding new methodological approaches to formation of value orientations of students within health saving. It is attempted to prove that axiological approach plays an important role in the future of professional value outlook in the context of health saving. The results of analysis of scientific studies regarding historiogenesis of axiological approach and its use in the formation of value orientations of students of high school are given.

Key words: axiological approach, axiology, formation of values, students, high school, historiogenesis.